

Διχασμός vs Ομοψυχία

ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ «κληρονομικός» σε έναν λαό ο διχασμός; Το ερώτημα μου γεννήθηκε διαβάζοντας τα βιβλία της Jacqueline de Romilly, που ασχολήθηκε μια ζωή με τον Θουκυδίδη, μελετώντας τον «Πελοποννησιακό Πόλεμο». Τώρα ήρθαν δυο βιβλία που με έπεισαν, όχι για την «κληρονομικότητα του διχασμού», αλλά για τις συγκεκριμένες αιτίες που τον δημιουργούν. Πρόκειται για το «1915 - Ο Εθνικός Διχασμός» (εκδόσεις Πατάκη, 2015) και το «Μετά το 1922 - Η παράταση του Διχασμού» (2017) - αμφότερα του Γιώργου Θ. Μαυρογορδάτου. Πριν αναφερθώ, εντελώς περιληπτικά και συνοπτικά, στο περιεχόμενο, θα ήθελα να τονίσω, σαν συγγραφέας που είμαι ο ίδιος, το συγγραφικό ταλέντο του αφηγητή. Πέρα από τη σαφήνεια και την κυριολεξία της γραφής του, εντύπωση μου έκανε η συμπύκνωση των δύο αυτών δραματικών περιόδων της νεότερης ιστορίας μας με τη μέθοδο του «αστυνομικού» ρεπορτάζ. Ο αναγνώστης παρακολουθεί τα γεγονότα, όπως ο επιθεωρητής Μαιγκρέ του Σιμενόν, που, ενώ ερευνά το έγκλημα και ψάχνει για τον δολοφόνο, την ίδια στιγμή δίνει και όλο το πλαίσιο της κοινωνίας όπου έχει συμβεί το κακό.

Ο ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ ναι μεν είναι ο σπουδαίος ιστορικός που γνωρίζουμε, αλλά παράλληλα είναι κι ένας έμπειρος τεχνίτης του λόγου που δεν κουράζει ποτέ τον αναγνώστη του. Με τη συχνή εναλλαγή της «γωνίας λήψεως» (όπως λέμε για τον σκηνοθέτη του κινηματογράφου), εκεί που αφηγείται, π.χ., τις ταραχές στην πρωτεύουσα με τους επίστρατους του βασιλέως Κωνσταντίνου, παραθέτει κι ένα απόσπασμα από τα ημερολόγια της Πηνελόπης Δέλτα. Ή αλλού: ενώ αρχίζεις να υποπτεύεσαι ότι πίσω απ' τον βασιλιά κρύβεται ο ραδιούργος Ιωάννης Μεταξάς, μια αράδα πάλι στο δικό του ημερολόγιο (1941, «Τώρα καταλαβαίνω πόσο έφταιξα») μας τον αποκαθιστά. Επίσης, όλα τα ντοκουμέντα, πάντως, που παραθέτει στο κείμενο είναι απολύτως τεκμηριωμένα. Στο οπισθόφυλλο διαβάζουμε: «Και τα δύο βιβλία είναι αποτέλεσμα σαράντα ετών έρευνας, στοχασμού, συγγραφής και διδασκαλίας για τον Εθνικό Διχασμό. Επιδιώξή τους είναι η κατανόηση, η εξήγηση, η ερμηνεία. Με την ερμηνεία μπορεί να διαφωνήσει κανείς. Όχι όμως με τα γεγονότα στα οποία αναφέρεται». Στον πρώτο τόμο παρουσιάζονται τα κυριότερα γεγονότα από το 1909 έως και το 1922. Πρόθεση του συγγραφέα δεν είναι η εξύμνηση ούτε η καταγγελία. Κι αν ο αναγνώστης τείνει να πιστέψει ότι ο συγγραφέας μεροληπτεί υπέρ του Βενιζέλου, γρήγορα πείθεται ότι αυτό προκύ-

πτει από τα ίδια τα ντοκουμέντα και όχι από πρόθεση του ιστορικού. Στην αρχή νομίζουμε ότι ο Κωνσταντίνος είναι γερμανόφιλος κυρίως λόγω γάμου. Σύντομα όμως διαπιστώνουμε ότι η αντίθεση του «χαρισματικού» Βενιζέλου με τον «στρατηλάτη» βασιλιά είναι η διαφορετική σύλληψη της «ιδέας» που έχουν για την Ελλάδα. Ο Κωνσταντίνος τη βλέπει ως Κράτος. Ο Βενιζέλος ως Έθνος. Και μεγαλουργεί με την απόσχιση του από «το κράτος των Αθηνών», καταφεύγοντας στην πρόσφατα απελευθερωμένη πόλη της Θεσσαλονίκης, όπου, με το πραξικοπηματικό του κίνημα της «Δημοκρατικής Αμυνας», «βγαίνει» στον πόλεμο στο πλευρό των Συμμάχων και πετυχαίνει έτσι, με τη νίκη της Αντάντ, να διατηρήσει στην ελληνική επικράτεια τις Νέες Χώρες, δηλαδή να προικίσει το Έθνος με ό,τι Οθωμανοί και Βούλγαροι του είχαν κατασέσει.

ΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΟΜΟ «Μετά το 1922 - Η παράταση του Διχασμού» ο Μαυρογορδάτος καλύπτει την περίοδο του Μεσοπολέμου μέχρι το 1940. Παρ' όλη τη Μικρασιατική Καταστροφή, ο Διχασμός δεν ξεπεράστηκε. Συνεχίστηκε ως «κρίση εθνικής ολοκλήρωσης» μέσα πλέον σε όλη την επικράτεια του νέου ελληνικού κράτους. Με τρία μέτωπα σύγκρουσης αυτή τη φορά. Το πρώτο, πρόσφυγες με γηγενείς - π.χ., τα ανατριχιαστικά συμβάντα στο χωριό Κιουπκίσι (κατοπινό «Πρώτη» του νομού Σερρών) από τους ντόπιους ενάντια στους ρακένδυτους πρόσφυγες, τους «τουρκόσπορους» ή «γιαουρτοβαφτισμένους», όπως τους αποκαλούσαν. Δεύτερο μέτωπο, Έλληνες Ορθόδοξοι εναντίον θρησκευτικών ή άλλων εθνικών μειονοτήτων. Τέλος, Παλαιά Ελλάδα κόντρα στις Νέες Χώρες, κάτι που δεν έχει εκλείψει εντελώς. Ο Εθνικός Διχασμός ως εμφύλιος πόλεμος αναζωπυρώθηκε μετά την εκτέλεση των Εξι υπαίτιων της Καταστροφής και υποτροπίασε με το Κίνημα του 1935 στην Καβάλα (στο οποίο συμμετείχε και ο πατέρας μου ως παθιασμένος βενιζελικός), για να καταλήξει τον επόμενο χρόνο στη δικτατορία της 4ης Αυγούστου. Και να επανέλθει, τοξικότερος, με τον εμφύλιο του 1947-1949. Επανερχομαι, λοιπόν, στο αρχικό ερώτημα: Υπάρχει στο DNA μας το μικρόβιο του διχασμού; Καθώς οι Τούρκοι εμβολίζουν τις ακταιωρούς μας, ενώ εμείς διχαζόμαστε με το σκάνδαλο Novartis; Και η Jacqueline de Romilly δεν ζει πια για να μου απαντήσει.

